

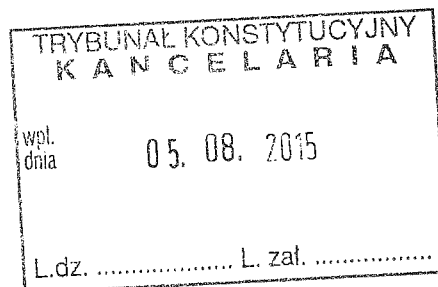

Rzeczpospolita Polska
PROKURATOR GENERALNY

Warszawa, dnia 4 sierpnia 2015 r.

PG VIII TK 14/15

P 22/15

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku z pytaniem prawnym Sądu Apelacyjnego w Krakowie II Wydział Karny, „czy art. 160 § 5 zd. 2 w zw. z art. 160 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557, z późn. zm.) w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości odstąpienia przez sąd od odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia w sytuacji, gdy wobec skazanego ponownie orzeczono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, jeżeli przemawiają za tym szczególne względy, jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”

- na podstawie art. 27 pkt 5 w związku z art. 33 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.) -

przedstawiam następujące stanowisko:

na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.) postępowanie

podlega umorzeniu z powodu utraty mocy obowiązującej art. 160 § 5 zdanie drugie w związku z art. 160 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 ze zm.).

U Z A S A D N I E N I E

Postanowieniem z dnia 12 stycznia 2015 r., sygn. _____, Sąd Apelacyjny w Krakowie II Wydział Karny (dalej: Sąd pytający lub Sąd Apelacyjny) wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym, przytoczonym na wstępie niniejszego stanowiska.

Powyższe pytanie prawne zostało sformułowane na tle następującego stanu faktycznego i prawnego.

Postanowieniem z dnia _____ września 2014 r., sygn. akt _____, Sąd Okręgowy w K _____ odwołał warunkowe przedterminowe zwolnienie udzielone skazanemu Z. M. postanowieniem Sądu Okręgowego w K _____ z dnia _____ grudnia 2012 r., sygn. akt _____, oraz zarządził wykonanie reszty nieodbytych kar: _____ pozbawienia wolności orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego w D _____ z dnia _____ sierpnia 2006 r., sygn. akt _____, oraz _____ pozbawienia wolności orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego _____ w K _____ z dnia _____ listopada 2009 r., sygn. akt _____

W uzasadnieniu Sąd Okręgowy w K _____ wskazał, że w okresie próby skazany ponownie dopuścił się umyślnego przestępstwa, za które został skazany na karę _____ pozbawienia wolności i w tej sytuacji warunkowe zwolnienie należało mu odwołać.

Na powyższe postanowienie zażalenie wniósł skazany, podnosząc, że w miarę możliwości wywiązywał się z nałożonych na niego przez Sąd obowiązków, do przestępstwa popełnionego w okresie próby przyznał się i dobrowolnie poddał karze, zaś w chwili obecnej „odwieszenie wyroku” przeszkodzi mu w zakończeniu odbywanego stażu w zawodzie

Sąd pytający zauważył, iż podstawą rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji w niniejszej sprawie był art. 160 § 1 pkt 1 k.k.w., który „nie przewiduje” możliwości odstąpienia od odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia wówczas, gdy przeciwko skazanemu o statusie warunkowo przedterminowo zwolnionego zapadł wyrok skazujący na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania za, popełnione w okresie próby, przestępstwo umyślne.

Sąd pytający stwierdził, iż „niniejsza sprawa stanowi dobitny przykład, że brak możliwości odstąpienia od odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia zbyt krępuje samodzielność sądów, a równocześnie że rozstrzygnięcie przesądzone jest treścią kwestionowanego przepisu” i zwrócił uwagę, iż „zachowanie skazanego w okresie próby nie nasuwało zastrzeżeń. Wszystkie sprawozdania kuratora społecznego wskazywały na prawidłowy przebieg okresu próby, w szczególności skazany [REDACTED]

Także we wniosku kuratora o odwołanie warunkowego zwolnienia zawarto informację, że <zachowanie warunkowo zwolnionego w ostatnim czasie uległo znacznej poprawie, [REDACTED]

[REDACTED] Podstawą złożenia wniosku był więc tylko fakt skazania za przestępstwo z art. [REDACTED] k.k. (skazanie w trybie art. 335 k.p.k.).

Co więcej, w wywiadzie uzyskanym już w toku postępowania o odwołanie warunkowego zwolnienia wyraźnie wskazano, że <skazany stara się wywiązywać z obowiązków zawartych w postanowieniu sądu, aktualnie jego zachowanie nie budzi zastrzeżeń> (wywiad z [REDACTED] grudnia 2014 r.).

Okoliczności te wskazują, że **najprawdopodobniej, gdyby sąd miał możliwość odstąpienia od odwołania warunkowego zwolnienia to w realiach tej sprawy uczyniłby to uznając, że mimo ponownego wejścia skazanego w**

konflikt z prawem, nie jest konieczna jego izolacja od społeczeństwa, a proces resocjalizacji może przebiegać poza zakładem karnym (podkr. wł.).

Tak więc również okoliczności faktyczne przekonują, że podstawą rozstrzygnięcia ma być tylko i wyłącznie kwestionowany przepis uniemożliwiający sądowi dostosowanie reakcji karnej do realiów sprawy” (uzasadnienie pytania prawnego, s. 4-5).

Sąd pytający zauważył zbieżność treści przepisu art. 160 § 1 pkt 1 k.k.w. z treścią art. 75 § 1 k.k., która, w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 lipca 2013 r., w sprawie o sygn. akt SK 9/10 (OTK ZU seria A nr 6/2013, poz. 79), uznana została za niezgodną z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Art. 75 § 1 k.k., przed wspomnianym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego, także bowiem nakazywał obligatoryjne, tyle że zarządzenie wykonania kary warunkowo zawieszanej wówczas, gdy osoba poddana próbie została prawomocnie skazana na karę pozbawienia wolności z warunkowym jej zawieszeniem za, popełnione w okresie tej próby, umyślne przestępstwo podobne. „Co jednak ważniejsze” - jak podkreślił Sąd Apelacyjny - „identyczne są zarówno skutki rozstrzygnięcia sprowadzające się do pozbawienia wolności danej osoby jak i związanie sądu treścią przepisu i przesądzenie rozstrzygnięcia” (uzasadnienie pytania prawnego, s. 7).

Sąd pytający przekonywał dalej, że wątpliwości konstytucyjne budzi „swoiste <ubezwłasnowolnienie> sądu w zakresie możliwości podjęcia decyzji. W przypadku wystąpienia okoliczności opisanych w art. 160 § 1 pkt 1 k.k.w. rola sądu ogranicza się do wydania decyzji, na którą sąd nie ma żadnego wpływu, niezależnie od podnoszonych przez skazanego czy jego obrońcę argumentów i niezależnie od jakichkolwiek innych - oprócz faktu ponownego skazania - okoliczności faktycznych. W szczególności żadnego wpływu na decyzję sądu nie ma ani dotychczasowy przebieg okresu próby - choćby nawet w długim okresie był bezkonfliktowy - ani także w szczególności ustalona przez sąd *meriti* orzekający w kolejnej sprawie skazanego pozytywna prognoza kryminologiczna

przejawiająca się warunkowym zawieszeniem wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności” oraz że „[s]ąd wykonawczy powinien (...) mieć możliwość procesowego badania w okolicznościach konkretnej sprawy czy istnieją powody dla odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia wobec osoby powtórnie skazanej na karę pozbawienia wolności. Dotyczy to wypadku, gdy w kolejnej sprawie karnej sąd prawomocnie warunkowo zawiesił wykonanie kary pozbawienia wolności, a zachodzą wskazane przez skazanego i stwierdzone przez ten sąd szczególne okoliczności charakteryzujące jego prognozę kryminologiczną, które świadczą o tym, że takie rozstrzygnięcie byłoby decyzją niemieszczącą się w kategoriach *ultima ratio*” (uzasadnienie pytania prawnego, s. 7 i 9-10).

W końcowym fragmencie uzasadnienia pytania prawnego Sąd Apelacyjny stwierdził, że „ograniczenie zawarte w art. 160 § 5 zd. 2 k.k.w. (w zw. z art. 160 § 1 pkt 1 k.k.w.) stanowi niedopuszczalną ingerencję Ustawodawcy w niezależność sądu”, po czym zauważył, iż „[p]roblem ten zdaje się dostrzegać również sam Ustawodawca albowiem w druku sejmowym nr 2393 zawarto zmiany art. 160 k.k.w. przewidując, że art. 160 w § 1 pkt 1 otrzyma brzmienie: <w okresie próby popełnił przestępstwo umyślne, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania,>. Tyle tylko, że projekt ustawy jest dopiero po I czytaniu i sprawozdaniu w Komisji Nadzwyczajnej ds. zmian w kodyfikacjach, a więc w dalszym ciągu nie stanowi prawa obowiązującego. Dalej wskazać też należy, że rozpoczęcie procesu legislacyjnego nie oznacza jeszcze, że do takiej zmiany faktycznie dojdzie, wszak konieczne jest do tego zbieżne stanowisko obu izb i brak weta Prezydenta RP” (s. 11-12).

Postępowanie w niniejszej sprawie podlega umorzeniu na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.), z powodu

utrąty mocy obowiązującej art. 160 § 5 zdanie drugie w związku z art. 160 § 1 pkt 1 k.k.w.

W dacie wydania postanowienia w sprawie o sygn. akt ,
to jest w dniu 12 stycznia 2015 r., art. 160 k.k.w. miał następujące brzmienie:

„Art. 160. § 1. Sąd penitencjarny odwołuje warunkowe zwolnienie, jeżeli warunkowo zwolniony:

- 1) w okresie próby popełnił przestępstwo umyślne, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności,**
- 2) uchyła się od wykonania obowiązków, o których mowa w art. 159 § 2,**
- 3) uchyła się od dozoru, wykonania nałożonych obowiązków lub orzeczonych środków karnych,**
- 4) w okresie próby rażąco naruszył porządek prawny, w szczególności popełnił inne przestępstwo niż określone w pkt 1 lub została orzeczona inna kara niż określona w pkt 1 (podkr. wł.).**

§ 2. Sąd penitencjarny odwołuje warunkowe zwolnienie, jeżeli zwolniony, skazany za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej lub innej osoby małoletniej zamieszkującej wspólnie ze sprawcą, w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, ponownie używając przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej lub innej osoby małoletniej zamieszkującej wspólnie ze sprawcą.

§ 3. W razie zaistnienia przesłanek określonych w § 1 pkt 1, w § 2 lub art. 75 § 3 Kodeksu karnego sądowy kurator zawodowy, a gdy skazany został oddany pod dozór osoby godnej zaufania, stowarzyszenia, organizacji lub instytucji, o której mowa w art. 159 § 1, także ta osoba lub przedstawiciel tego stowarzyszenia, organizacji lub instytucji, bezzwłocznie kieruje do sądu wnioski o odwołanie warunkowego zwolnienia. W posiedzeniu ma prawo wziąć udział prokurator, skazany oraz obrońca, sądowy kurator zawodowy, a gdy skazany pozostaje pod dozorem osoby godnej zaufania, stowarzyszenia, organizacji lub instytucji, o

której mowa w art. 159 § 1, także ta osoba lub przedstawiciel stowarzyszenia, organizacji lub instytucji (podkr. wł.).

§ 4. Sąd odwołuje warunkowe zwolnienie skazanego, jeżeli okoliczności, o których mowa w § 1 pkt 2-4, zaistnieją po udzieleniu skazanemu pisemnego upomnienia przez sądowego kuratora zawodowego, chyba że przemawiają przeciwko temu szczególne względy.

§ 5. Sąd może odstąpić od odwołania warunkowego zwolnienia, o którym mowa w § 1, w wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami. **Nie dotyczy to sytuacji określonej w § 1 pkt 1** (podkr wł.).

§ 6. Na postanowienie w przedmiocie odwołania warunkowego zwolnienia przysługuje zażalenie.

§ 7. W przypadku odwołania warunkowego zwolnienia nie zalicza się na poczet kary okresu spędzonego na wolności.” (brzmienie tego przepisu zostało nadane w art. 1 pkt 63 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 240, poz. 1431 i obowiązywało od dnia 1 stycznia 2012 r.).

Z dniem 1 lipca 2015 r. przepis art. 160 § 1 k.k.w., w związku z wejściem tego dnia w życie większości przepisów ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2015 r., poz. 396 (dalej: ustawa z dnia 20 lutego 2015 r.) [o projekcie tej ustawy zawartym w druku sejmowym nr 2393 wspominał Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu pytania prawnego], uzyskał następujące **nowe** brzmienie:

„Sąd penitencjarny odwołuje warunkowe zwolnienie, jeżeli zwolniony w okresie próby popełnił przestępstwo umyślne, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności **bez warunkowego zawieszenia jej wykonania** (podkr. wł.).”.

Jednocześnie, ustawą z dnia 20 lutego 2015 r., art. 160 § 3 i § 4 k.k.w. nadano następujące **nowe** brzmienie:

„§ 3. Sąd penitencjarny może odwołać warunkowe zwolnienie, jeżeli zwolniony w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, w szczególności popełnił inne przestępstwo lub została orzeczona kara inna niż określona w § 1 albo gdy uchyla się od dozoru, wykonania nałożonych obowiązków lub orzeczonych środków karnych, przepadku lub środków kompensacyjnych.

§ 4. Sąd odwołuje warunkowe zwolnienie skazanego, jeżeli okoliczności, o których mowa w § 3, zaistnieją po udzieleniu skazanemu pisemnego upomnienia przez sądowego kuratora zawodowego, chyba że przemawiają przeciwko temu szczególne względy.”.

W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. moc obowiązującą utracił również przepis art. 160 § 5 k.k.w. w dotychczasowym brzmieniu. Zastąpił go art. 160 § 5 k.k.w. o następującej treści:

„Gdy skazany został oddany pod dozór osoby godnej zaufania, stowarzyszenia, organizacji lub instytucji, o której mowa w art. 159 § 1, wniosek o odwołanie warunkowego zwolnienia może złożyć również ta osoba lub przedstawiciel tego stowarzyszenia, organizacji lub instytucji.”.

Zgodnie z powołanymi wyżej **nowymi** (obowiązującymi od dnia 1 lipca 2015 r.) przepisami Kodeksu karnego wykonawczego, odwołanie udzielonego skazanemu warunkowego przedterminowego zwolnienia w przypadku popełnienia przez niego w okresie próby umyślnego przestępstwa, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, **nie będzie już obligatoryjne, lecz fakultatywne.**

Biorąc powyższe pod uwagę, należy stwierdzić, że zaskarżony przez Sąd pytający przepis art. 160 § 5 zdanie drugie k.k.w. „utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał”, w rozumieniu art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym.

„Moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał” utracił również, powołany przez Sąd pytający jako przepis związkowy, art. 160 § 1 pkt 1 k.k.w.

W postanowieniu z dnia 7 maja 2013 r., w sprawie o sygn. akt U 8/12, Trybunał Konstytucyjny stwierdzi, że *„[m]erytoryczna kontrola nieobowiązującej normy jest dopuszczalna jeżeli: a) przedmiot kontroli reguluje sferę praw i wolności; b) nie istnieje alternatywny instrument prawny, który mógłby spowodować zmianę sytuacji prawnej ukształtowanej definitywnie, zanim norma utraciła moc obowiązującą oraz c) ewentualna eliminacja danego przepisu z systemu prawnego stanowić będzie skuteczny środek przywrócenia ochrony praw naruszonych obowiązaniem kwestionowanej regulacji (por. m.in. wyrok TK z 12 grudnia 2000 r., sygn. SK 9/00, OTK ZU nr 8/2000, poz. 297). Ustalenia te uzupełnia stanowisko pełnego składu Trybunału Konstytucyjnego sformułowane w wyroku o sygn. K 35/08, zgodnie z którym: a) wątpliwości odnośnie do spełnienia powyższych przesłanek należy tłumaczyć na rzecz merytorycznego rozpoznania sprawy; b) ocena konstytucyjności norm, które utraciły moc obowiązującą, nie może abstrahować od czynnika czasu; c) dla oceny konieczności wydania orzeczenia na gruncie art. 39 ust. 3 ustawy o TK nie ma znaczenia liczba podmiotów, których prawa zostały naruszone w następstwie stosowania niekonstytucyjnego aktu normatywnego; d) ocena ta musi uwzględniać kontekst normatywny konkretnej sprawy (wyrok z 16 marca 2011 r., OTK ZU nr 2/A/2011, poz. 11). Ponadto pełen skład Trybunału Konstytucyjnego stwierdził wówczas, że wydanie orzeczenia jest konieczne, jeżeli naruszone wolności i prawa konstytucyjne <w chwili wydawania orzeczenia nie są należycie chronione, a w szczególności ustawodawca nie usunął skutków ich naruszeń, zaś wydanie przez Trybunał Konstytucyjny orzeczenia o niekonstytucyjności aktu normatywnego prowadzi do zapewnienia ochrony tych wolności i praw> (cyt. wyrok o sygn. K 35/08)” [OTK ZU seria A nr 4/2013, poz. 47].*

Należy stwierdzić, że w warunkach niniejszej sprawy wskazane powyżej wymogi nie zostały spełnione i art. 39 ust. 3 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym nie może być zastosowany. Postępowanie w sprawie, w której skierowano pytanie prawne, może być bowiem w każdym czasie podjęte z zawieszenia i zakończone w sposób umożliwiający sądowi *meriti* - niemożliwe w poprzednim stanie prawnym - „dostosowanie reakcji karnej do realiów sprawy”.

Z tych względów, wnoszę jak na wstępie.

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego

Marzena Kowalska
Zastępca Prokuratora Generalnego